

Skal vi have en lokalarkivlov?

De lokalhistoriske arkiver har i de seneste år markeret sig stærkt i det samlede billede af kulturel aktivitet på lokalt plan. Landet er reelt dækket af lokalhistoriske arkiver, flere af disse har fået heltidstilknyttet ledelse og organisationsstrukturen er blevet udbygget for at kunne honorere de øgede krav om uddannelse og til varetagelse af de fælles opgaver, hvis løsning trænger sig på.

Det er derfor et nærliggende spørgsmål at rejse, om tiden nu er inde til at tænke på en lovgivning for de lokalhistoriske arkiver. Skal vi have en lokalarkivlov? Fortid og Nutid har stillet dette spørgsmål til en række personer, dels indenfor det lokalhistoriske arkivarbejde, dels i berøring med dette på forskellig vis. De er blevet anmodet om at svare ja eller nej. Hvis nej, da hvorfor ikke – hvis ja, da i hvilken form og med hvilket indhold.

Palle Friis:

Ja – efter min mening skal vi have en lokalarkivlov så snart som muligt.

De lokalhistoriske arkiver bør være et samfundsanliggende, helt på linie med de kulturhistoriske museer. Det bedste argument for mit synspunkt må være den rivende udvikling museerne har haft, siden »Lov om danske lokalmuseer« blev vedtaget i 1958.

Før 1958 var den danske museumsverden en meget broget buket af store og små museer, som hver for sig indsamlede hvad de havde lyst til uden egentlig målsætning, og som stort set intet havde til fælles ud over det årlige repræsentantskabsmøde i Dansk kulturhistorisk Museumsforening.

Med museumsloven fik man samlet den danske museumsverden, og med lovens stats-tilskudsmulighed efter »krone til krone« prin-

cippet fik man skabt et effektivt incitament for lokale bevillinger. Fra 1959 til 1972 voksede antallet af museer fra 44 til 75, og de samlede driftsudgifter fra 1,5 mill. kroner til 15,5 mill. kroner. Selv om pristallet allerede dengang havde fart på, er det dog tal, der udtrykker en imponerende udvikling.

Loven og dens tilskudssatser var til revision flere gange i periodens løb, men det var ikke muligt for staten at følge med udviklingen i tilskudsmæssig henseende. En gennemgribende lovændring blev mere og mere påkrævet, og i 1976, efter et omhyggeligt forberedende kommissionsarbejde, vedtog Folketinget en helt ny museumslov for alle danske museer undtagen de statslige. Ulykkeligtvis blev lovforslagets tilskudsregler under lovens forberedende behandling i Folketinget beskåret den ene gang efter den anden, således at det endelige økonomiske resultat kom til at stå i et stærkt misforhold til lovens mange intentioner.

Selv om statens økonomiske engagement procentuelt udgør en stadig mindre del af museernes budgetter, så tror jeg stadig, at statstilskuddet har en enorm effekt, som samfundets anerkendelse af museernes indsats. Endnu større betydning har statstilskuddet, fordi det berettiger en museumslov, hvis bestemmelser er grundlaget for museernes samarbejde og faglige forpligtelser til at indsamle, bevare og formidle.

De lokalhistoriske arkivers situation i dag minder på mange måder om museernes før 1958. Stort set kan det enkelte arkiv koncentrere sig om de opgaver, det har lyst til, inden for det geografiske område det er muligt at arbejde i uden at komme i klammeri med andre arkiver. De store og bekostelige opgaver og de mere trivielle opgaver får ofte lov at ligge. Ingen kan med rette forlange dem løst, når arbejdskraften på arkivet er frivillig, til-

skuddene symbolske og antallet af morsommere opgaver uendeligt. Resultatet kender vi alle, som tomme huller i vores lokalhistoriske dokumentationsmateriale, og hullerne bliver flere og flere og stadigt større, fordi udviklingen år for år producerer arkivalier i et stadigt stigende tempo og omfang.

Skal hullerne fyldes, eller rettere sagt, skal opgaverne prioriteres fornuftigt, må det lokalhistoriske arkivarbejde gøres til et samfundsanliggende og en forpligtelse.

Forudsætningerne herfor er en lokalarkivlov og en aktiv Statsstøtte.

Der kan være mange måder at formulere en arkivlov og strukturere de lokalhistoriske arkiver på. For mig er det nærliggende at betragte museerne og drage lære af de erfaringer, som er indhøstet gennem brug og gennem revisioner af museumsloven.

Den enkleste model jeg på dette grundlag kan forestille mig, er antydnet i nedenstående diagram. Den lodrette række »kasser« i diagrammets venstre side antyder de lokalhistoriske arkiver, grupperet amtsvis, og af

pladshensyn her begrænset til 3 vilkårlige amter.

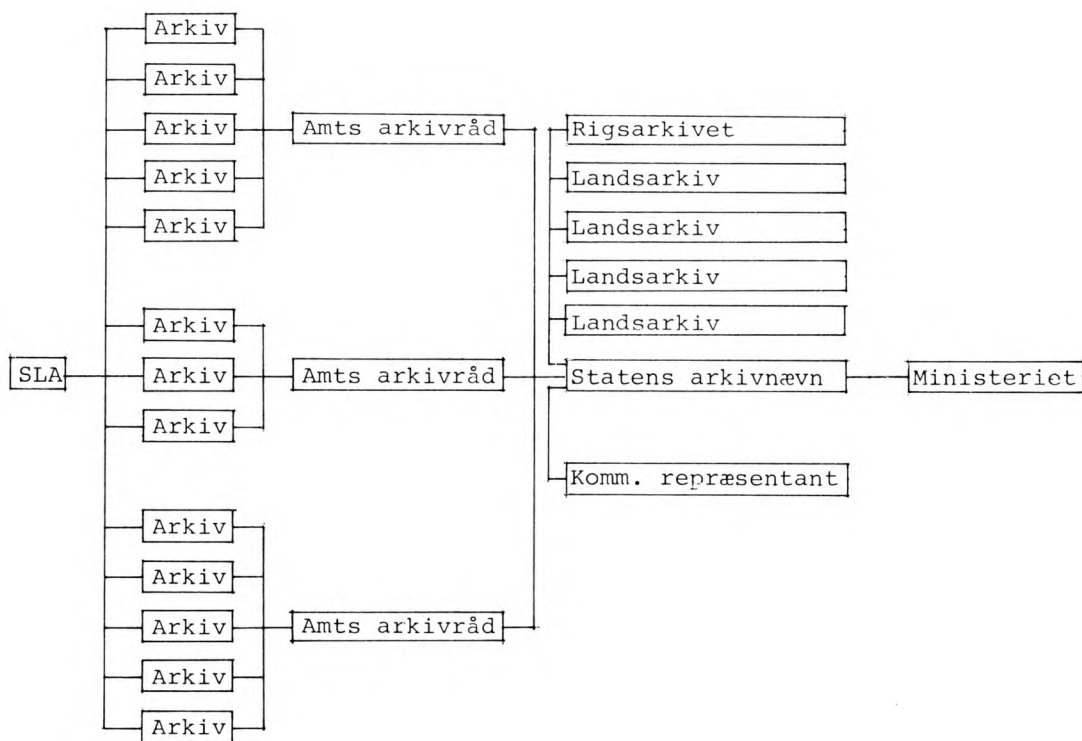
Jeg forestiller mig ikke nogen egentlig statsanerkendelse af de lokalhistoriske arkiver, men det er nok nødvendigt at udarbejde en præcis definition på et lokalhistorisk arkiv og dets forpligtelser overfor samfundet.

Hvert lokalhistorisk arkiv udpeger 2 repræsentanter til et amtsarkivråd. Den ene repræsentant skal være arkivets daglige leder, den anden udpeges af bestyrelsen blandt dens medlemmer. Amtsarkivrådene har til opgave at koordinere arkivarbejdet, igangsætte projekter og fordele tilskud fra stat og fra amtsråd.

Ved denne fordeling kan der være mange muligheder at vælge imellem:

Lige stort tilskud til hvert arkiv
Tilskud i forhold til indbyggertal
Tilskud i forhold til lokale tilskud
Tilskud til løsning af konkrete opgaver

Personligt føler jeg mig nok tiltrukket mest af



den sidste mulighed, der vil være mest igangsættende, men jeg vil også kunne gå varmt ind for en kombination af den sidste og næstsidste mulighed.

Alle landets amtsarkivråd vælger hvert 4. år blandt sine medlemmer 4 eller 8 repræsentanter til Statens Arkivnævn.

I nævnet sidder også repræsentanter for rigsarkivet, landsarkiverne og for de kommunale interesseorganisationer.

SLA er placeret ude på diagrammets venstrefløj, som det foreningspolitiske organ, der har til opgave at inspirere og kritisere det lovfæstede arkivvæsen, så vi ikke risikerer, dette ender i formalisme.

Dansk kulturhistorisk Museumsforening spiller en tilsvarende, helt uundværlig rolle i den danske museumsstruktur.

Der er mange skønhedsfejl og uafklarede områder i den danske museumsverden, som jeg har brugt til forbillede i dette forslag. Helt andre forbillede og modeller vil måske være langt bedre, men lad os nu under alle omstændigheder få en lokalarkivlov.

Arne Gammelgaard:

Ja, vi skal have en lokalarkivlov, men ikke lige med det første. Det er meget naturligt og meget vigtigt, at vi stiler efter legale rammer for lokalarkivarbejdet, men det skal ikke ske, før tiden er moden, og det er den ikke endnu.

For at argumentere for dette synspunkt er det kun nødvendigt at spørge lidt retorisk, hvorfor i alverden kun en del af den samlede nationale arkivmængde skulle være beskyttet af lovbestemmelser, mens en anden del skulle ligge åben for alle vinde. Ja, et svar kunne naturligvis være, at denne anden del er af mindre værd og ikke lovgivning værdig. Men al den stund det umiddelbart kan konstateres, at arkivalierne i de to arkivtyper i vid udstrækning omfatter nøjagtig de samme materialer og typer af arkivalier, holder tankegangen ikke. Men da der altså ikke er nogen lovgivning for de lokalhistoriske arkiver, er det naturligvis ikke tilstrækkeligt bare at argu-

mentere bagvendt. Der skal en dokumentation på bordet, og for at nå frem til den, må man tage sit udgangspunkt i det, der er sket i dansk samfundsliv de sidste par årtier.

Er der noget muligt bevis for sammenhængen mellem på den ene side centraliserings- og rationaliseringsbølgen fra 60-erne inklusive kommunalreformen og på den anden side skabelsen af ca. 300 lokalhistoriske arkiver i nøjagtig den samme periode? Jeg tror nok, der er en sammenhæng, og jeg tror også, det vil være forholdsvis let at dokumentere den. Jeg vil dog her nøjes med at slutte, at denne revolution i dansk arkivvæsen vel ret naturligt må have en lovgivning til følge. Ideelt set er den ramme, som er lagt for det statslige arkivvæsen tilstrækkelig til at sikre de arkivalier, som skal sikres samt deres rette brug. Alt hvad der ikke falder ind under denne sektors traditionelle lovgivning må gerne blive udenfor. Ideelt set, ja, og indtil nu i 1980-erne har dette vel været rigtigt, men det holder ikke længere. Her i landet ser det jo ud til, at lovgivning for et område kommer bagefter den udvikling og det indhold, den skal gælde. Det er nok godt sådan og i fin overensstemmelse med dansk opfattelse af individets ret og statens forpligtelser og den slags nationalpsykologisk arvegods. Lige så vel som skolevæsen og socialvæsen stort set hidtil har indrettet sig efter mere eller mindre vagt formulerede regler, men med et konkret indhold, som man så løbende prøver at holde lovgivningen i overensstemmelse med, lige så vel er tiden nu – snart – inde til at dansk lovgivning tager sig på at beskrive og dermed skabe faste, legale rammer for et samlet dansk arkivvæsen.

Et *samlet* dansk arkivvæsen. – Hvis der ikke fandtes nogen lovgivning, og man så gik i gang med en sådan fra bunden af, er det jo ulogisk at forestille sig, at man netop ville lovgive for den del af arkivvæsenet, som idag er statsligt og kun for den. – En udvikling har fundet sted, det hele er ved at antage overskuelige former: der vil snart kunne lovgives. Den vældige lokalhistoriske aktivitet er ikke stilnet af, men pionertiden er så småt ved at være forbi. Fra sted til sted er forholdene blevet